

**Сприяння реформі соціальних послуг в Україні
Facilitating Reform of Social Services in Ukraine**

**Недержавні організації на ринку соціальних послуг:
інституційні, законодавчі, фінансові і податкові аспекти**

РЕКОМЕНДАЦІЇ

за підсумками проведення

серії обласних та урядових круглих столів

м. Київ, неділя 4 березня 2007 р.

Birks Sinclair & Associates Ltd.
Gatehouse Suite
Palatine House
Belmont Business Park
Durham, DH1 1TW
United Kingdom

Тел.: 00 44 191 386 4484
Факс: 00 44 191 384 8013
E-mail: Office@Birks-Sinclair.com

Харківське представництво
Пл. Свободи 5, Держпром, 3-й під'їзд,
6-й поверх, к. 192, м. Харків, 61022
Тел. 38 (057) 752-30-44
e-mail: Tchernyshova@frssu.co.ua

Київське представництво
Вул. Ярославів Вал, 28, кв. 13,
м. Київ, 01034
Тел./факс: 38 (044) 235-48-84
e-mail: Rubashova@frssu.co.ua

Хмельницьке представництво
Львівське шосе, 10/1, 2-й поверх,
м. Хмельницький, 29001
Тел/факс. 38 (0382) 72-54-44
e-mail: lyudmyla_bsa@ic.km.ua

Створено в межах проекту, фінансованого Міністерством у справах міжнародного розвитку Великої Британії (DFID). Точка зору авторів може не співпадати з позицією DFID.

Подяки

Звіт підготовлено групою діалогу та сприяння (ГДС) – дорадчим органом проекту DFID "Сприяння реформі соціальних послуг в Україні". Керівник групи – Юрій Джигир.

Колектив Проекту та керівник ГДС висловлюють вдячність за цінний внесок у підготовку статті Денису Ковриженку (Громадська організація "Лабораторія законодавчих ініціатив"), а також Марті Кузьмин та Юрію Глигало – провідним членам українського складу групи діалогу та сприяння. Звіт підготовлено під загальним керівництвом Юрія Джигира.

Висловлюємо подяку усім співробітникам профільних міністерств, недержавних організацій, обраним посадовцям і фахівцям обласних державних адміністрацій за цінний внесок в обговорення тексту роботи в процесі її підготовки. Наприкінці подано перелік осіб, які брали участь у дискусіях під час круглих столів і двосторонніх обговорень, надавали думки та зауваження у формі електронних та усних повідомлень. Кількість та спектр учасників дискусії дає уявлення про глибину консультативного процесу, його вагу та ширину поступово досягнутого консенсусу, на основі якого вироблено запропоновані рекомендації. Приносимо вибачення тим учасникам дискусій, які не потрапили до переліку з тих чи інших причин.

Відповідальними за зміст статті є керівник Проекту та автори.

Зміст

Контекст

Вплив на процес прийняття державних рішень

Підтримка недержавних постачальників послуг: фінансові та організаційні проблеми

Резюме рекомендацій (обґрунтування у додатку 1)

Додатки

- Додаток 1 Розгорнуті рекомендації за матеріалами круглих столів (додаються)
- Додаток 2 Дати й місця проведення круглих столів (інформація на Інтернет-сайті Проекту або на замовлення)
- Додаток 3 Вибрані зауваження за підсумками проведення круглих столів (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 4 Перелік учасників (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 5 Цілі й завдання групи діалогу та сприяння: план участі у процесі прийняття владних рішень стосовно соціальних послуг (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 6 Недержавні організації на ринку соціальних послуг: матеріали доповіді на засіданні круглого столу, Київ, 7 лютого 2007 р. (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 7 Недержавні організації на ринку соціальних послуг: фінансові, організаційні, законодавчі аспекти. Вступна інформація для учасників круглого столу (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 8 Текст звіту "Законодавчі та податкові аспекти діяльності недержавних організацій як постачальників соціальних послуг. Поліпшення умов участі недержавних організацій у соціальній економіці України" (Інтернет-сайт, на замовлення)
- Додаток 9 Текст звіту "Законодавчі та податкові аспекти діяльності недержавних організацій у контексті реформи соціальних послуг в Україні. Частина II. Погляди практиків соціального обслуговування на участь недержавних організацій у плануванні та наданні послуг: як підвищити роль НДО та зробити їхню діяльність ефективнішою." (Інтернет-сайт, на замовлення)

Недержавні організації на ринку соціальних послуг: інституційні, законодавчі, фінансові і податкові аспекти

РЕКОМЕНДАЦІЇ

за підсумками проведення

серії обласних та урядових круглих столів

Контекст

Проект DFID "Сприяння реформі соціальних послуг в Україні" надає методичну допомогу Уряду України у засвоєнні європейського досвіду розробки політики розвитку соціальних послуг.

Серед іншого, провадиться дослідна діяльність, покликана сприяти роботі Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації Закону України "Про соціальні послуги", активно формуються двосторонні контакти з низкою міністерств.

Мета діяльності Проекту, зокрема, включає створення в Україні більш різноманітної за складом мережі постачальників послуг, залучення до неї більшої кількості недержавних організацій.

Вплив на процес прийняття державних рішень

Проект прагне підвищити ефективність реформ в Україні, спрямувавши процес прийняття державних рішень та формування законодавчої бази у русло, що відповідає європейським принципам вироблення державної політики:

- логіка та послідовність етапів вироблення державних рішень, рекомендована стандартами ЄС, значно відрізняються від того, як процес реформ сьогодні відбувається в Україні. Як свідчить європейський досвід, роботу над проектами державних рішень варто починати з їхнього широкого обговорення¹ на центральному та, особливо, регіональному рівні. Консультації дозволяють виявити непомічені проблеми та владнати конфлікт інтересів вже на початкових стадіях, а не після ухвалення нормативного акту, коли виправляти фатальні помилки запізно. Відтак, консультації забезпечують розуміння та позитивне сприйняття ухвалених рішень і готовність їх виконувати.
- На жаль, процес ухвалення Закону "Про соціальні послуги" був іншим, тому зараз ніщо так не потрібно, як глибоко пропрацьована соціальна державна політика, створена за засадах консенсусу серед широких кіл політиків і практиків. Запропонована Мінпраці Концепція реформи соціальних

¹ Наприклад, шляхом поширення проектів державних рішень. Подекуди в країнах ЄС такі попередні редакції отримали назву "зелених" [перша редакція] та "білих" [друга редакція]. Поширення тексту зелених та білих редакцій серед широких зацікавлених кіл [в уряді, у бізнесових колах, громадянському суспільстві] дозволяє отримати вичерпний спектр думок та зауважень з різних аспектів запланованих державних рішень та створюваних структур.

послуг поки не здобула широкої підтримки серед практиків соціальної сфери та, особливо, підтримки Мінфіну. Ухвалена таким шляхом державна політика дозволить ладнати більшість конфліктів предметно й офіційно, а не апелювати заднім числом до загальних декларацій, а підзаконні акти приймати шляхом застосування положень чинного закону без необхідності постійно його коригувати. Разом з тим, робоча група з питань реалізації Закону України "Про соціальні послуги" наразі доопрацьовує Концепцію, яка як раз і може набути ролі тієї "останньої інстанції", до якої апелюватимуть при вирішенні спірних питань реформи соціальних послуг. Створена в межах Проекту група діалогу та сприяння планує шляхом порівняння двох моделей, української та європейської, прививати в Україні позитивні сторони "європейських" підходів до процесів розробки політики соціальних послуг, паралельно працюючи над змістом самих реформ. Концепцію реформи соціальних послуг повинно бути відображено також у плані заходів перехідного періоду. Проект планує ініціювати його обговорення з українським урядом перед ухваленням нової редакції Закону України "Про соціальні послуги" (ЗСП).

- Щоби реалізувати принцип консенсусу, ми плануємо поступово знайомити міністерства й відомства Уряду України у форматі тісної практичної взаємодії з різноманітними аспектами техніки і принципів реформування, від яких залежить успіх та життєздатність реформ. Інший формат діяльності – короткі доповіді та довідкові матеріали з окремих питань, які обґрунтовують та прояснюють пропонувані нами принципи розробки державної політики. Цю статтю присвячено одному з таких питань.

Підтримка недержавних постачальників послуг: фінансові та організаційні проблеми

Привілейованою формою надання соціальних послуг в Україні наразі є державні установи інтернатного типу, яким надається свідома перевага. Цю позицію втілено і в запропонованій Мінпраці Концепції реформи соціальних послуг і негласно у ЗСП. Причина такого дисбалансу полягає у різноманітних перешкодах, що заважають розвитку альтернативних, недержавних постачальників. Тому модель балансу послуг, яка передбачає адекватну попиту суміш інтернатів, денного догляду та послуг у громаді, неможливо реалізувати доти, доки ці бар'єри не усунено. Деякі з них є фінансовими (пов'язані з податками, принципами розподілу бюджету, нормами, що регулюють фінансовий облік), однак є й багато інших (недосконала система ліцензування, законодавчі вимоги та ін.).

Створеною в межах Проекту групою діалогу та сприяння проведено аналіз зазначених перешкод і за підсумками серії консультацій на різних рівнях та у форматі різних дорадчих органів підготовлено комплекс рекомендацій з їхнього подолання. Зокрема, проведено низку регіональних та урядових консультацій з проблем, що постають перед НДО як постачальниками соціальних послуг. При проведенні консультацій ставилося кілька завдань:

- перше – виробити комплекс узгоджених рекомендацій зі створення клімату, сприятливого для залучення недержавних постачальників на ринок соціальних послуг;
- друге – запропонувати складені рекомендації увазі ключових урядових органів, ініціювати їхнє обговорення та узгодження.

Регіональні консультації проходили у листопаді-грудні 2006 р. у Хмельницькій та Харківській областях – двох пілотних регіонах Проекту. В кожній області проведено два засідання: одне для представників місцевих НДО, інше – для представників обласних, районних та муніципальних владних органів відповідного регіону. В лютому 2007 р. відбулися консультації з представниками всеукраїнських НДО та ключових органів влади центрального рівня.

Подальшим кроком є презентація результатів проведених досліджень умов діяльності НДО та відгуків, отриманих під час консультацій в регіонах. Результати досліджень та отримані відгуки підсумовано у вигляді практичних рекомендацій (додаються), які буде представлено:

- членам Міжвідомчої робочої групи з питань реалізації Закону України "Про соціальні послуги";
- відповідним міністерствам у форматі двосторонніх дискусій.

Обґрунтування рекомендацій подано, зокрема, в додатку 1, а також в усіх матеріалах, присвячених питанням державної політики в питаннях НДО, поданих в інших додатках.

Недержавні організації на ринку соціальних послуг: інституційні, законодавчі, фінансові і податкові аспекти

РЕКОМЕНДАЦІЇ

за підсумками проведення

серії обласних та урядових круглих столів

Резюме рекомендацій

- Віднести до видів діяльності громадських організацій, що не підлягають оподаткуванню податком на прибуток підприємств, надання соціальних послуг.
- Прийняти Закон "Про неприбуткові організації", в якому передбачити поділ неприбуткових організацій на приватнокорисні та суспільно корисні; визначити види суспільно корисної діяльності, віднісши до них, зокрема, надання соціальних послуг.
- Спростити процедуру реєстрації громадських, благодійних та релігійних організацій, скасувати подвійну реєстрацію НДО Міністерством юстиції, виконавчими комітетами місцевої влади та державними реєстраторами, застосувати до неприбуткових організацій такий самий порядок реєстрації, що й до інших юридичних осіб.
- Припинити пряме фінансування окремих неприбуткових організацій з Державного бюджету України; запровадити конкурсне фінансування надання соціальних послуг неприбутковими організаціями.
- В подальшому (після ухвалення стандартів соціальних послуг та підвищення гарантій працевлаштування інвалідів) переглянути (або, якщо можливо, скоротити чи поступово обмежити) пільги організаціям та підприємствам інвалідів, УТОГ і УТОС.
- Забезпечити прозорість проведення конкурсів на залучення бюджетних коштів, призначених для надання соціальних послуг; визначити порядок оприлюднення рішень про проведення конкурсів, права учасників конкурсів, загальні критерії відбору конкурсних заявок, порядок оскарження рішень, прийнятих за результатами конкурсів, підстави визнання результатів конкурсу недійсними.
- Скасувати нижній ліміт на розмір коштів, які передаються неприбутковим організаціям як благодійна допомога та можуть бути віднесені до валових витрат та податкового кредиту.
- Внести зміни до законодавства про оподаткування, які дозволятимуть платникам податку на доходи фізичних осіб призначати певний відсоток від суми сплачуваного податку на пожертви неприбутковим організаціям.

- Створити базу даних постачальників соціальних послуг, доручити її ведення Міністерству праці та соціальної політики; забезпечити відкритий доступ громадськості до інформації, що зберігається у базі даних; визначити види даних, які включаються до бази даних, віднівши до них: рік створення організації, місце здійснення діяльності, види соціальних послуг, що надаються.
- Збільшити державне замовлення на підготовку спеціалістів у сфері соціальних послуг.
- Визначити мінімальні державні стандарти соціальних послуг (затверджуються Міністерством праці та соціальної політики України), надати право органам місцевого самоврядування самостійно підвищувати вимоги до якості соціальних послуг та визначити стандарти соціальних послуг, вимоги до якості яких не визначено мінімальними державними стандартами; передбачити обов'язкове залучення неприбуткових організацій-постачальників соціальних послуг до процесу затвердження місцевих стандартів.
- Створити можливості для залучення НДО до надання соціальних послуг на умовах контракту навіть за відсутності загальнодержавних стандартів, а лише за спільного їх узгодження на місцевому рівні (зразкові моделі таких стосунків успішно пройшли випробування у пілотних регіонах Проекту).
- Звзути перелік видів соціальних послуг, які підлягають ліцензуванню, віднівши до них лише ті послуги, надання яких в силу потенційної небезпеки для здоров'я користувачів потребує особливих вимог (більш високі вимоги до освіти спеціалістів, наявність обладнання, вимоги до приміщень, де надаються послуги).
- Конкретизувати умови отримання ліцензії на надання окремих видів соціальних послуг (медико-соціальних, психолого-соціальних та ін.) на підставі оцінки ступеню ризику.
- Визначити контрольні повноваження органів ліцензування, підстави для проведення перевірок діяльності постачальників соціальних послуг, періодичність таких перевірок, права суб'єктів та об'єктів перевірок, порядок оскарження рішень, прийнятих за результатами перевірок.
- Визначити адміністративну відповідальність соціальних працівників за надання неякісних соціальних послуг та внести відповідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Додаток 1. Розгорнуті рекомендації за матеріалами круглих столів

Недержавні організації на ринку соціальних послуг: інституційні, законодавчі, фінансові і податкові аспекти

РЕКОМЕНДАЦІЇ

за підсумками проведення

серії обласних та урядових круглих столів

Додаток 1 містить обґрунтування запропонованих рекомендацій.

1. Удосконалення законодавства, що регулює діяльність неприбуткових організацій, зміна принципів оподаткування НДО

Діяльність недержавних постачальників соціальних послуг наразі регулюють щонайменше три закони:

- "Про об'єднання громадян";
- "Про благодійництво та благодійні організації";
- "Про свободу совісті та релігійні організації".

Ці закони приймалися у різні часи і регулюють діяльність НДО по-різному. Так, благодійні організації мають право на господарську діяльність, в той час як громадські організації такого права позбавлено. За законом, розмір витрат на утримання благодійних організацій не повинен перевищувати 20%, а розмір адміністративних витрат громадських організацій не обмежений.

Принципи оподаткування доходів НДО встановлює Закон "Про оподаткування прибутку підприємств", які, як і Закон "Про соціальні послуги", не узгоджено із законами, що встановлюють загальні принципи діяльності НДО відповідних видів. Надання соціальних послуг не є приводом для звільнення коштів та власності, отриманих громадською організацією безкоштовно або як безповоротна фінансова допомога, добровільний внесок, від оподаткування податком на прибуток. Податкові пільги надаються лише тим організаціям, які здійснюють екологічну, оздоровчу, аматорську спортивну, культурну, освітню та наукову діяльність.

Порядок реєстрації громадських організацій на практиці є дозвільним і лише ускладнює їхнє заснування. Крім того, створення неприбуткових організацій ускладнює процедура подвійної реєстрації: органами юстиції (первинна реєстрація) та місцевими органами виконавчої влади (остаточна реєстрація, після якої організація вважається заснованою).

Чинне законодавство формулює вимоги до статутних завдань неприбуткових організацій так, ніби вони не здійснюють ті чи інші види діяльності, а лише сприяють діяльності третіх осіб. Наприклад, згідно із Законом "Про об'єднання громадян", громадські організації можуть створюватися не з метою здійснення освітньої, екологічної чи оздоровчої діяльності, а лише для сприяння такій діяльності.

Таким чином, рекомендовано:

- ухвалити єдиний закон "Про неприбуткові (непідприємницькі) організації", уніфікувати вимоги до неприбуткових організацій;

- запровадити поділ неприбуткових організацій на: 1) суспільно корисні, що діють в інтересах суспільства в цілому, та 2) приватнокорисні, що діють в інтересах власних членів (аналогічний поділ існує у більшості європейських країн); визначити види суспільно корисної діяльності (з віднесенням до них соціальних послуг); звільнити від оподаткування доходи організацій, створених для здійснення суспільно корисної діяльності;
- спростити процедуру реєстрації громадських, благодійних та релігійних організацій, скасувати подвійну реєстрацію неприбуткових організацій Міністерством юстиції, виконавчими комітетами місцевої влади та державними реєстраторами, застосувати до неприбуткових організацій такий самий порядок реєстрації, що й до інших юридичних осіб;
- передбачити безпосереднє здійснення громадськими організаціями певних видів діяльності замість лише сприяння діяльності третіх осіб.

2. Поступове скорочення пільг деяким учасникам ринку соціальних послуг

Низка постачальників соціальних послуг (зокрема, підприємства та організації інвалідів, УТОС, УТОГ) має значні додаткові податкові пільги, яких не мають інші постачальники.

Крім того, деякі організації централізовано фінансуються з окремої статті держбюджету, в той час як інші не можуть отримати бюджетні кошти навіть у порядку конкурсу (адже Державний бюджет України не фінансує НДО безпосередньо, а місцеві бюджети є переважно субсидованими). Крім того, аналіз чинного законодавства дозволяє говорити про те, що в Україні за рахунок держбюджету нерідко фінансується не діяльність певної організації (або певні види такої діяльності, наприклад, соціальні послуги), а заклад як такий. Такі підходи до фінансування постачальників соціальних послуг не сприяють ані ефективному витрачання бюджетних коштів, ані підвищенню якості соціальних послуг.

Разом з тим, потрібен диференційований підхід до так званих всеукраїнських організацій, що отримують від держави пряму та опосередковану фінансову підтримку (деякі з них, наприклад, підприємства інвалідів, працевлаштовують найнедоленіші верстви населення).

Рекомендовано:

- скасувати пряме фінансування неприбуткових організацій-постачальників соціальних послуг з Державного та місцевих бюджетів та перейти на прозорий конкурсний розподіл коштів, призначених для фінансування соціальних послуг, передбачити фінансування не закладу, а конкретних послуг, що він їх надає;
- в подальшому (після ухвалення стандартів соціальних послуг та підвищення гарантій працевлаштування інвалідів) переглянути (або, якщо можливо, скоротити чи поступово обмежити) пільги організаціям та підприємствам інвалідів, УТОГ і УТОС.

3. Підвищення прозорості конкурсного розподілу коштів, призначених для фінансування соціальних послуг

Наразі лише частина бюджетних коштів розподіляється через конкурси, тоді як більша частина державних видатків та видатків з місцевих бюджетів розподіляється на стадії складання та ухвалення бюджету.

Більше того, *навіть порядок проведення конкурсів на залучення бюджетних коштів на фінансування соціальних послуг характеризується значним ступенем непрозорості*: немає чітких критеріїв оцінки конкурсних заявок, не закріплено порядок оприлюднення рішень про проведення конкурсів та оприлюднення їхніх результатів, непрозорим є процес розгляду конкурсних заявок, не затверджено перелік підстав для оголошення результатів конкурсу недійсними, а відтак, його результати неможливо оскаржити. Крім того, конкурси мають закритий характер, контроль над ними відсутній (участь

представників НДО в роботі конкурсних комісій не є обов'язковою, заявник не має можливості надавати додаткові пояснення, документи і т. ін.).

З метою забезпечення прозорості конкурсів є необхідним і рекомендовано:

- розробити методики вивчення соціальних потреб теперішніх і майбутніх споживачів соціальних послуг з метою визначення обсягу державного соціального замовлення; розробити стандарти якості соціальних послуг та відповідні критерії для прозорої оцінки конкурсних заявок, запровадити відповідні методики на практиці;
- запровадити стандарти соціальних послуг, придатні для розробки виразних критеріїв оцінки конкурсних заявок постачальників послуг;
- конкретизувати порядок оприлюднення рішень конкурсної комісії та результатів конкурсів у місцевих засобах масової інформації;
- запровадити суспільний контроль за діяльністю конкурсних комісій, надати постачальникам соціальних послуг, що подали заявку на конкурс, брати участь у засіданнях конкурсних комісій;
- визначити перелік підстав для оголошення результатів конкурсу недійсними.

4. Поліпшення матеріального стану НДО за рахунок благодійництва

Надання соціальних послуг високої якості потребує відповідних коштів. Джерелом коштів можуть стати як бюджети (шляхом підвищення прозорості процедур державного замовлення), так і приватні пожертви. *Хоча в Україні діють певні податкові стимули для приватних пожертв* (податковий кредит у розмірі 2%-5% доходу фізичної особи, переданого на благодійництво, виключення благодійних внесків юридичної особи з оподаткування прибутку в розмірі 2%-5% прибутку за попередній звітний період), *ці стимули є недостатніми*. Крім того, фізичні та юридичні особи-підприємці на єдиному податку не мають податкових стимулів для підтримки громадських організацій (оскільки розмір єдиного податку не залежить від загальних витрат платника).

У зв'язку з цим доцільно ввести додаткові стимули для фізичних та юридичних осіб, які фінансують діяльність організацій-постачальників соціальних послуг. Рекомендовано:

- запровадити додаткові податкові стимули для юридичних осіб-платників єдиного податку (шляхом зменшення розміру доходів, оподатковуваних єдиним податком, на суму благодійних пожертв недержавним організаціям) за умови, що розмір пожертв не перевищує певної суми (за чинним законодавством – 2%-5%);
- скасувати нижній ліміт (2%) і підняти верхній поріг (наприклад, до 10%-15%) розміру благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб, що включаються відповідно до податкового кредиту та виробничих витрат платника;
- створити сприятливі умови для тривалої підтримки постачальників соціальних послуг фізичними та юридичними особами (збільшити розмір податкового кредиту для платників податків, які постійно або періодично надають фінансову підтримку недержавним постачальникам соціальних послуг);
- надати фізичним особам право переводити певний відсоток свого податку на доходи (наприклад, 1%) як добровільні пожертви або безповоротну фінансову допомогу на користь одного чи більше недержавних постачальників соціальних послуг;
- пропагувати надання фінансової допомоги недержавним постачальникам соціальних послуг фізичними та юридичними особами.

5. Інформування громадськості як невід'ємний елемент конкурентного середовища

Наразі ані споживачі послуг, ані постачальники, ані держава не мають повної та надійної інформації про те, *які саме* соціальні потреби існують на ринку соціальних послуг, хто та як діє на цьому ринку, які кошти, за якими критеріями, ким та на яких умовах виділяються на фінансування соціальних послуг. У

зв'язку з цим все актуальнішою стає проблема задоволення потреби учасників ринку у належній інформації.

Для її вирішення є необхідним і рекомендовано:

- поєднати два реєстри Міністерства юстиції України (громадських та благодійних організацій) у єдиний реєстр неприбуткових організацій;
- розробити відкриту для користувачів базу даних організацій, що надають соціальні послуги (може включати в себе складені Міністерством юстиції та його територіальними підрозділами переліки громадських та благодійних організацій, а також інформацію, отриману від постачальників соціальних послуг на вимогу);
- доручити ведення бази даних Міністерству праці та соціальної політики України;
- включити в базу даних інформацію про місцезнаходження та регіон діяльності організацій, види соціальних послуг, що надаються, досвід надання соціальних послуг, отримані ліцензії (для послуг з обов'язковим ліцензуванням);
- оприлюднити рішення про проведення конкурсів на залучення бюджетних коштів, призначених для фінансування соціальних послуг, та результати конкурсів у попередньо обраних місцевих друкованих засобах масової інформації та на Інтернет-сторінках органів місцевого самоврядування (якщо є).

6. Поліпшення ситуації з кадровим забезпеченням НДО

Одним із чинників, що суттєво гальмують роздержавлення у секторі соціальних послуг, є *низька кадрова забезпеченість НДО* – найбільш перспективних постачальників соціальних послуг. Тому поліпшення ситуації з кадровим забезпеченням є важливим завданням, над яким мають працювати не тільки самі НДО, а й держава, також зацікавлена у появі конкурентного ринку соціальних послуг.

Поліпшення кадрового забезпечення зусиллями і постачальників, і держави передбачає виконання низки рекомендацій:

- вивчення кадрових потреб постачальників соціальних послуг;
- перегляд обсягу державного замовлення на підготовку фахівців у сфері соціальних послуг з урахуванням відповідних потреб постачальників соціальних послуг.

7. Запровадження стандартів соціальних послуг

Іншим гальмом роздержавлення та запровадження контролю у секторі соціальних послуг є брак стандартів якості. Разом з тим, нез'ясованим лишається не лише зміст стандартів окремих послуг, але й *механізм їхнього запровадження*.

Реалізуючи стандарти соціальних послуг, слід враховувати наступне:

- мінімальні стандарти якості соціальних послуг має визначати Міністерство праці та соціальної політики спільно з іншими органами центральної виконавчої влади (Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством юстиції тощо), а в процесі розробки стандартів мають брати участь зацікавлені організації;
- місцевим органам виконавчої влади слід надати право визначати стандарти якості для тих соціальних послуг, які не охоплюються державними мінімальними стандартами, а також закріплювати нормативи якості послуг, вищі за мінімальний державний стандарт;
- громадським організаціям слід надати право незалежно визначати нормативи якості тих соціальних послуг, стандарти яких не закріплено на державному чи регіональному рівні;

- механізм стандартизації іноваційних послуг має визначатися на державному рівні (якщо вимоги до якості таких послуг не закріплено державними або місцевими стандартами) з ініціативи громадських організацій-постачальників цих послуг, а порядок перегляду раніше закріплених стандартів – з ініціативи постачальників соціальних послуг;
- обов'язковим елементом стандартизації є оцінка фінансових наслідків стандартів, що забезпечить їхню реалістичність.

8. Удосконалення процедури ліцензування соціальних послуг

Указом Кабінету Міністрів України № 80 від 31.01.2007 введено ліцензування професійної діяльності у сфері соціальних послуг з наданням Міністерству праці та соціальної політики України, Раді міністрів Автономної республіки Крим, обласним державним адміністраціям та адміністраціям міст Києва та Севастополя права ліцензувати відповідні види діяльності. Оскільки Закон "Про соціальні послуги" не узгоджено із законами, що регулюють діяльність неприбуткових організацій (Законами "Про об'єднання громадян", "Про благодійництво та благодійні організації", "Про свободу совісті та релігійні організації"), а стандарти соціальних послуг відсутні, з точки зору залучення НДО на ринок соціальних послуг навряд чи доцільно вводити ліцензію на всі види таких послуг.

У заходах з удосконалення системи ліцензування соціальних послуг рекомендовано передбачити наступне:

- узгодити перелік соціальних послуг з оглядом на те, що ліцензування має поширюватися лише на ті послуги, які можуть становити загрозу життю і здоров'ю споживача;
- чітко визначити диференційовані (не загальні для всіх послуг) умови отримання ліцензії на конкретні види соціальних послуг, ґрунтуючись на оцінці ризику, пов'язаного з неякісним обслуговуванням;
- визначити повноваження органів ліцензування при здійсненні контролю за дотриманням умов надання ліцензії.

9. Посилення державного контролю та підвищення адміністративної відповідальності постачальників послуг

Запровадження стандартів соціальних послуг та ліцензування певних видів послуг створює об'єктивну необхідність контролю за дотриманням стандартів та(або) умов надання ліцензії, а також необхідність визначення форм відповідальності постачальників послуг та осіб, діяльність чи бездіяльність яких призвели до згубних результатів (шкода здоров'ю, додаткові витрати державних коштів і т. ін.).

Адже ніщо не заважає керівництву та соціальним працівникам постачальника, що порушив умови отримання ліцензії, реорганізуватися або заснувати нову організацію, отримати нову ліцензію і продовжувати надавати неякісні послуги.

Посилення державного контролю та підвищення адміністративної відповідальності у сфері соціальних послуг вимагає:

- визначити форми здійснення контролю за діяльністю постачальників соціальних послуг (безвізні та візні перевірки);
- уповноважити органи контролю та ліцензування проводити перевірки діяльності постачальників соціальних послуг, спрямовані на перевірку дотримання умов надання ліцензії (стандартів якості), визначити межі таких перевірок, підстави та порядок проведення, права об'єктів контролю та порядок оскарження рішень контрольного органу;
- внести поправки до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де визначити форми адміністративної відповідальності осіб, винних у наданні неякісних соціальних послуг (штраф, позбавлення спеціальних прав і т. ін.).